

Csiki Tamás

Military Balance, 2009

A Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézete (*International Institute for Strategic Studies – IISS*) 2009-ben már 51. alkalommal jelentette meg a katonai képességekről és a védelmi ipar fejlődéséről szóló globális elemző, értékelő kiadványát, a *The Military Balance*-ot. A tavalyi jubileumi kiadást követően „a világ vezető politikai és katonai konfliktusszakértője” ezúttal is a megszokott magas színvonalú, igényes külső megjelenésű és igen sokoldalúan felhasználható forrásbázissal segíti a biztonság- és védelempolitika iránt elkötelezett olvasókat.

Az elmúlt években kialakított modern „csomagolás” ezúttal is megbízható belső tartalmat rejt, a már megszokott és jól áttekinthető felépítés szerint. A bevezető alapvető definíciók, jegyzetek és a szerzői előszó után három fő részben tárgyalja és mutatja be a védelempolitika legfontosabb nemzetközi fejleményeit, fejlesztéseit, változásait. Az évkönyv első része nyolc fejezetben tárgyalja Észak-Amerika, a Karib-térség és Latin-Amerika, Európa, Oroszország, a Közel-Kelet és Észak-Afrika, a szubszaharai Afrika, Közép- és Dél-Ázsia, Kelet-Ázsia, valamint Ausztrálázsia térségét. A kilencedik fejezet táblázatokba sűrítve az egyes államok fegyveres erőivel kapcsolatos főbb mutatókat teszi összehasonlítóvá, például a védelmi költségvetés, a haderők nagysága, a fegyverkereskedelem, vagy az ENSZ műveleteiben való részvétel alapján. Ezt követi ebben az évben három összefoglaló kisesszé a csendes-óceáni térség védelmi ipari trendjeiről, az idén

hatvanéves ENSZ-békefenntartásról, valamint egyes nem állami szereplők 2007–2008-as tevékenységéről. Ez utóbbi téma az eddigi kiadványokban is fontos szerepet kapott, így ezúttal is a kötet második nagy fejezete mutatja be átfogóan azoknak a szervezeteknek a „profilját”, amelyek tevékenységükkel – terrorizmus, extrémizmus, szeparatizmus, szervezett bűnözés – jelentős hatást gyakorolnak a nemzeti és nemzetközi biztonság- és védelempolitikára az al-Káidától és társ-szervezeteitől a szicíliai maffián át a mexikói drokartellekig.

Végül, de nem utolsósorban ki kell emelnünk azt a széles körű és részletes háttéranyagot, amelyet összegző táblázatok, szemléltető ábrák és térképek segítségével biztosít a kiadvány, például a regionális fejezetekben egyes államok védelmi szektorának, védelmi költségvetésének és haditechnikai eszközeinek leírásával, felsorolásával. Ehhez kapcsolódik a kötet „szokásos” mellékleteként egy térkép, amely egyrészt a világ 2008/2009 fordulóján folyó konfliktusait ábrázolja, másrészt a tematikus kisesszékhez nyújt további szemléltető információt a kábító-szer-kereskedelemhez kapcsolódó dél-amerikai konfliktusok, vagy az ENSZ békefenntartó műveleteinek áttekintésével. A tudatos globális konfliktuselemzés és -előrejelzés szándékának jeleként itt találhatjuk meg a közeljövőre prognosztizált „víz alapú konfliktusok” és hatásaik felsorolását is.

Az alábbiakban az évkönyv térségelemzéseit tekintjük át részletesebben.

Észak-Amerika

A változások előjele az Egyesült Államok védelmi szektorában már 2009 előtt is érezhető volt. A Rumsfeld-korszakot követően a 2006 decemberében hivatalba lépett új védelmi miniszter, Robert Gates irányítása alatt dolgozták ki a 2008 augusztusában nyilvánosságra hozott új nemzeti védelmi stratégiát, amely a 2001 óta lezajlott események tanulságait a „semleges szemléző számára” már reálisabb alapon vonja le. Ebben úgy fogalmazzák, hogy „a belátható jövőben az Egyesült Államok legfőbb feladata az lesz, hogy megnyerje az erőszakos szélsőséges mozgalmak ellen folyó hosszú háborút”. Ezzel összhangban hangzott el Gates beszéde a Nemzetvédelmi Egyetemen 2008 szeptemberében arról, hogy „a jelen és a jövő konfliktusaiban egyensúlyt kell teremteni a hagyományos és »nem hagyományos« katonai képességek között, szem előtt tartva a katonai erő alkalmazásának korlátait, és a hadviselés pszichológiai, kulturális, politikai és humán dimenzióit is”. Ennek megfelelően vette kezdetét a szervezeti és vezetési struktúra racionalizálása, hatékonyabbá tétele, és zajlottak a vezető beosztások személycseréi is. Így hozták létre az önálló Afrikai Regionális Parancsnokságot (AFRICOM), vagy nevezték ki az iraki többnemzeti haderő korábbi sikeresen működő parancsnokát, David Petraeus tábornokot a CENTCOM élére. Érdekesség, hogy bár az AFRICOM-ot október 1-jével aktívvá nyilvánították, a parancsnokság továbbra is a németországi Stuttgartban maradt, mert nem találtak olyan afrikai országot, amely be tudta volna fogadni.

Fegyverzet, haditechnika és fejlesztés terén Gates iránymutatásának megfelelően („a Pentagon első számú feladata a terrorizmus elleni háború kell, hogy le-

gyen”) a rumsfeldi transzformációs programokat felülvizsgálták és az új prioritások szerint részben módosították. Érdekesként meg kell említeni Gates azon ötletét, mely szerint azokban a térségekben, ahol az Egyesült Államok egyébként is légi uralommal bír (Balkán, Irak), nem a legmodernebb fejlesztésű, így egyben legdrágább F-22 Raptor és F35 Lightning II Joint Strike Fighter repülőgépeket rendszeresítenék, hanem „kisebb költségű, kisebb képességű” repülőgépeket, amelyeket így a szükséges feladatkört még jól ellátva, ugyanakkor nagyobb mennyiségben is használhatnának – akár még a szövetségesek is. Ez természetesen még nem oldana meg olyan problémákat, mint amilyen például a légi utántöltő repülőgépflotta (a KC-135 tankerek) kiöregedése. Szintén a légierő háza táján bejelentett fontos lépés volt 2008 októberében egy új stratégiai parancsnokság, a Globális Csapásmérő Parancsnokság (*Global Strike Command*) létrehozásának terve, amely a 8. légiflotta és a 20. légiflotta B-2 és B-52 stratégiai bombázói felett rendelkezne.

Eközben a szárazföldi erőknél lendületesen folytatódott a modernizációs program, azaz a *Future Combat System* kialakítása. Ez 18 jelentős fegyverrendszer – 11 szárazföldi jármű, 4 UAV és 3 egyéb eszköz – modernizálását foglalja magában annak érdekében, hogy a jövőben az információs fölény, a hálózati kapcsolat, a döntési fölény, az aktív védelem és a megnövelt mozgékonyság révén a szárazföldi erők túlélőképességét és hatékonyságát fokozzák. A haderőnem legnagyobb fejlesztési programjára a 2009-es pénzügyi évre több mint hárommilliárd dollárt hagytak jóvá. A „források csökkenését” jelzi ugyanakkor, hogy 2008 októberében leállították a fegyveres felderítőhelikopter-programot, amire a Bell Helicopter a tervezett költség-

gek háromszorosát (942 millió dollár) is felhasználta már.

A haditengerészet 2008 áprilisában jelentette be a 4. flotta újjáalakítását a Karib-térségre, valamint Közép- és Dél-Amerikára vonatkozó felelősségi körzettel. Ettől függetlenül több hajóegység építése került veszélybe, és a működési elveket is módosították: nem állandó kötelékeket állomásoztatnak az egyes körzetekben, hanem konkrét feladatokra állítanak össze alkalmi kötelékeket.

2008 februárjában a következő költségvetési év védelmi költségeire Bush elnök 611,1 milliárd dollárról szóló tervezetet nyújtott be a Kongresszusnak, amelyből a Védelmi Minisztérium 518,2 milliárd dollárral részesedne. Haderőnemi megoszlásban a szárazföldi erők 140 milliárd dollárt, a haditengerészet 149,3 milliárd dollárt, a légierő 144 milliárd dollárt kérvényezett az 2009-es pénzügyi évre.

A hadműveletek költsége, ezen belül Irak, Afganisztán és a „globális terrorizmus elleni háború” műveletei a 2001-es támadások óta összesen 864 milliárd dollárt emésztettek fel (Irak – 657,3, Afganisztán – 172,9 Mrd). Egy 2008. augusztusi becslés szerint a következő évtizedben a műveletek költsége 440 milliárd dollár (amennyiben 2010-re 30 000 főre csökken a térségben állomásozó csapatok létszáma) és 865 milliárd dollár (amennyiben 2013-ra 75 000 főre csökken a csapatok száma) közé tehető.

Észak-Amerikáról szólva 2008-ban Kanadát is érdemes kiemelni, hiszen nyilvánosságra hozták az ország első védelmi stratégiáját. Elkészítésének indokai között szerepelt a 2010-es téli olimpia biztosítására való felkészülés, a nemzetközi békefenntartó műveletekben és válságkezelésben való részvétel, vagy az észak-amerikai és a sarkköri területek hiteles védelme. Így előirányozták a haderő 100 000 főre (70 000 hivatásosra és 30 000 tartalékosra) való duzzasztását, a haditengerészet jelentős fejlesztését és egy húsz évre szóló átfogó modernizációs programot.

A Karib-térség és Latin-Amerika

Latin-Amerika az elmúlt évben fokozatosan haladt tovább az eddig tapasztalt regionális integrációs tárgyalásokkal – bár a számos, olykor egymásnak is ellentmondó elképzelések, amelyek mögött természetesen dominanciakísérletek húzódnak meg, lassítják ezt a folyamatot. Míg például Hugo Chávez venezuelai elnök legújabb javaslata a biztonsági együttműködés terén egy NATO-típusú „Dél-atlanti Szerződés Szervezetét” célozza, addig Brazília a „Dél-amerikai Nemzetek Unióját” (UNASUR) szervezi. Az UNASUR alapszerződését 2008 májusában, Brazíliában 12 nemzet kép-

Az amerikai haderő védelmi kiadásai és a tervezett változások

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	(Mrd USD)	Becsült	Kérvényezett	Tervezett	Tervezett	Tervezett	Tervezett
Védelmi költségvetés	602,247	568,250	518,290	526,779	533,417	542,328	552,294
Nemzetvédelmi költségvetés összesen	625,851	693,215	607,129	549,774	556,292	565,135	575,643

viselői írták alá, központja pedig Quitóban, Ecuadorban lesz.

Eközben Mexikóban folytatódott a kábítószerkartellek elleni hadjárat, amelyet Felipe Calderón elnök még 2006. decemberi megválasztása után kezdett, és amely a 2007-es Calderón–Bush találkozó után vált még intenzívebbé. A találkozó helyszínéről Mérida Kezdeményezésnek elnevezett intézkedéscsomag az Egyesült Államok Kongresszusától is támogatást kapott (1,4 milliárd dollár költségvetéssel a 2008–2010 közötti időszakra), és az akciók 2008 májusában kezdődtek.

A térség másik kábítószer gondokkal és több belső problémával is küzdő államában, Kolumbiában számos jelentős esemény is történt, melyek közül a legfontosabb a 2008. márciusi rajtaütés a FARC (*Fuerzas Armadas de Colombia*) vezetésén egy Ecuador területén végrehajtott katonai akcióban. Ez egyrészt az elmúlt évtized legnagyobb diplomáciai feszültségét, másrészt a FARC második emberének, Raúl Reyesnek a megölését eredményezte. A helyzet kiéleződését jól szemléltette, hogy a határkonfliktus hatására Venezuela is erődemonstrációt hajtott végre kolumbiai határszakasza mentén. A valós okok természetesen mélyebben húzódnak. Venezuela és Kolumbia feszült viszonyát az táplálja, hogy Chávez elnök támogatja a kolumbiai ellenzékét, és a határ mentén folyamatos a félkatonai lázadó egységek átjárása, miközben a lakosság nagy számban hagyja el lakóhelyét.

Venezuela több ízben kivívta a világ figyelmét azzal, hogy egyre szorosabb kapcsolatot alakított ki Oroszországgal, melynek eredményeként szeptember 7-én Hugo Chávez előbb stratégiai szövetségesnek nyilvánította államát, majd Tu–160 Blackjack orosz stratégiai bombázókat és egy flottakötéléket „látott vendégül”. Ösz-

szességében a térség több államában tovább növekedett a védelmi költségvetés és folytatódott a fegyverkezés, illetve a modernizáció az egymást gyanakodva figyelő szomszédok haderőiben.

Európa

Európa biztonságáról szólva a Military Balance a NATO és az EU helyzetét és döntéseit külön értékeli. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete fordulatosabb évet tudhat maga mögött. A bukaresti csúcstalálkozó több igen érzékeny kérdést is érintett, melyekben döntően az Egyesült Államok álláspontja és akarata érvényesült. Az afganisztáni műveletek (ISAF) kapcsán négy fő irányelvet – hosszú távú elkötelezettség, a nemzeti biztonsági erők és a kormányzat fejlesztése, átfogó megközelítés a műveletekben, regionális együttműködés Pakisztánnal – határoztak meg, és Franciaország további csapatokat ajánlott fel több szövetségessel együtt. Döntés született Horvátország és Albánia felvételéről, és élénk vita folyt Ukrajna és Grúzia esetleges MAP-státusáról. (Ezt ugyan nem kapták meg, a zárónyilatkozatba ugyanakkor bekerült, hogy „a NATO tagjaivá fognak válni”.) Ez a döntés akkor bizonyult igazán szerencsésnek, amikor 2008 augusztusában kitört az orosz–grúz háború, amelyről a Military Balance rövid, térképpel illusztrált összefoglalást és értékelést is közöl.

Hasonlóan sokat vitatott kérdés volt az Európába telepítendő rakétavédelmi pajzs kérdése, amelyben ismét az amerikai álláspont érvényesült, csakúgy, mint a hadműveleti és stratégiai légi szállítási kezdeményezések beindítása és a NATO partnerkapcsolatainak globális körűvé történő fejlesztésével kapcsolatban. Magyar szempontból kiemelkedő jelentőséggel bír a

A NATO-tagállamok védelmi kiadásai az Egyesült Államok nélkül (a GDP százalékában)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Védelmi kiadás	2,06	2,05	2,00	1,94	1,91	1,88	1,84	1,83	1,80	1,73

stratégiai légi szállítási képesség C-17-es komponensének Pápa bázisrepülőtérre történő telepítése.

Az EU berkein belül az európai biztonság- és védelempolitika égisze alatt folytatott műveletek (EUFOR Csád, EULEX Koszovó, EUPOL Afganisztán, EUMM Grúzia) és a védelmi kiadások további csökkentése kerül részletesen a Military Balance fókuszába.

2008-ban Franciaország új Fehér Könyvet hozott nyilvánosságra, amely már Sarkozy elnök markánsan új elképzeléseit tükrözte Franciaország szerepvállalásáról a nemzetközi porondon. Az Egyesült Királyság eközben folytatta haditengerészeti erőinek modernizációját, és májusban jelezte két repülőgép-hordozó gyártásának igényét.

Oroszország

Az elmúlt év jelentős változást hozott az orosz fegyveres erők megítélésében. Az augusztusi grúz provokációra kemény orosz választ láthatott a világ. Bár a hadműveletek nem egyenlő felek között zajlottak, és elemzésük orosz részről is felfedett bizonyos szervezeti és technikai hiányosságokat, Oroszország tekintélye megerősödött, a posztszovjet térség államainak távolodása, „függetlenedése” pedig nyilvánvalóan lassúbbá és kockázatosabbá vált.

Mindennek alapja az évek óta tapasztalható gazdasági fellendülésen nyugvó haderőreform és a fegyveres erők helyzetének javuló tendenciái. Mind a közvéle-

mény-kutatások, mind az állami média azt sugallja, hogy a fegyveres erők megítélése sokat javult a csecsenföldi háború óta, a fejlesztés pedig folyamatban van. Februárban a Földközi-tengeren, októberben a Karib-térségben jelent meg az orosz flotta, és az Északi-sark felé is egyre fokozódó orosz érdeklődést tapasztalhatott a nemzetközi közösség. Emellett az európai rakétatelepítésre is határozott válasz érkezett, amikor Medvegyev elnök novemberben egyértelművé tette, hogy akár Iszkan-der-rakéták telepítésére is hajlandó a kalinyingrádi körzet területén.

Az orosz pozíciók Közép-Ázsiában is erősödtek, a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (ODGB) Medvegyev elnök felhívására szintén növeli közös katonai

A Military Balance az alábbiakban foglalja össze a grúz-orosz háború tanulságait orosz szemszögből:

- az orosz erők felkészülten kezdtek a hadműveletbe, a céloknak megfelelő tüzérvél és logisztikai háttérrel;
- rosszul mérték fel a grúz légvédelem képességeit, és nem tudták sikerrel bénítani azt;
- a grúz erők eredményesebben tudtak éjszakai hadműveleteket végrehajtani, mint az oroszok;
- az orosz fél képes volt koordináltan felvonultatni és irányítani a több katonai körzetből és különböző fegyvernemekről származó egységeket;
- a taktikai szintű vezetés-irányítás orosz részről számos hiányosságot mutatott;
- az erők alkalmazásának elvei orosz részről nem mutattak jelentős előrelépést: kis mértékű volt a fegyver- és haderőnemek együttműködése a 21. századi hadviselésben elvárt-hoz képest.

erejét. 2008 szeptemberében a szervezet főtitkára, Nyikolaj Borgyuzsa bejelentette, hogy kollektív gyors reagálású erőket kívánnak felállítani közel 4000 fővel.

A haderő reformjának számos párhuzamosan futó eleme van: karcsúsodik a vezetési rendszer, a jelenlegi 12 500-ról 2012-ig 8500-ra csökkentik a védelmi minisztérium létszámát, a hadosztályokról áttérnek a dandár szintű szervezetre, valamint a katonai körzeteket és a belbiztonsági erők körzeteit is újjászervezik. A legénységi állományon belül a kötelező katonai szolgálat időtartama 2008/2009-ben 12 hónapra csökken, míg a haderő összlétszámát – részben a lakosság lélekszámának általános csökkenésére reagálva – 2013-ig 1,1 millió főről 1 millió főre csökkentik. A hivatásos állomány a gyors reagálású és különleges erők kötelékein belül egyre nagyobb arányt ölt – a beszámoló szerint a Grúziában harcoló 58. hadsereg állománya is döntően hivatásos katonákból állt. A határőrség teljes állományát hivatásosokkal töltötték fel, javadalmazásukat pedig még Vlagyimir Putyin elnöksége idején megemelték.

A modernizáció során prioritást élveznek a hadászati erők. Bár 2007-ben mintegy 1000 robbanófejjel csökkentették a nukleáris arzenált, még mindig 5200 bevetésre kész és 8000 tartalék állománnyal számolhatunk, melyek bevetésére siló bázisú és mobil Topol-M interkontinentális ballisztikus rakéták állnak rendelkezésre. 2008-ban megkezdődött az új Borej-osztályú tengeralattjárók rendszerbe állítása, a tervezett hatból az első, a Jurij Dolgorukij kifutásával, amely 16 Bulava típusú rakétát hordoz. A hadászati triád harmadik elemeként a Tu-160-as stratégiai bombázók számát tervezik harmincra emelni 2030-ig.

A hagyományos fegyveres erők körében a légierő élvez elsőbbséget a Szu-27M vadászrepülő, Szu-35-ös többcélú va-

dászrepülő és a Szu-24M2 bombázó fejlesztésével. A szárazföldi haderőnemenél 2010 után új nehézharckocsi-fejlesztésbe kezdenek, ez azonban 2025 előtt nem fogja felváltani a T-90-es harckocsit.

A Közel-Kelet és Észak-Afrika

A térség elemzéseit évek óta az iraki hadműveletek uralják. Ezúttal a Surge-hadművelet értékelése és az amerikai-iraki csapatkivonási tárgyalások jelentik a fő vizsgált elemeket. A David Petraeus tábornok által kidolgozott stratégiát általában sikernek értékelik a Military Balance elemzői is, hangsúlyozva, hogy az alapvető problémák – társadalmi törésvonalak, radikális elemek – nem szűntek meg, amit a kisebb volumenű, de folyamatosan jelen lévő támadások is jeleznek. 2008 májusában a Pentagon azt jelezte, hogy az amerikai csapatok létszámát 2009 végéig 140 000 fő körül tartja, míg az iraki biztonsági erők kiképzése és felszerelése folyamatosan zajlik.

A térségben három további állammal, Iránnal, Szaúd-Arábiával és Izraellel foglalkoznak behatóbban a szerzők.

Irán esetében a nukleáris fegyverkezési vitán túl kiemelik a Shahab-3B rakéta továbbfejlesztéséből létrehozott Kavoshgar-1 hordozórakéta tesztelését, amely már az ország új programjának része. Emellett novemberben számoltak be az új, szilárd hajtóanyagú, nagy hatótávolságú ballisztikus rakéta, a Sajjil teszteléséről.

Szaúd-Arábia a regionális fejlemények hatására több év után először 2008-ban növelte védelmi kiadásait, és több fejlett fegyverrendszer megvásárlásáról is szerződést kötött. Az Egyesült Királyságtól például 72 darab Eurofighter Typhoon vadászrepülőt vásárolnak, mintegy 4,4 milliárd angol font értékben, miközben a brit

BAE Systems és a szaúdi Alsalam Aircraft Company közös vállalatot is létrehoz a szükséges infrastruktúra és logisztika biztosításához. A további szaúdi fegyverbeszerzések között, a tervek szerint szerepelnek majd Meteor, Storm Shadow és Brimstone, valamint ASRAAM rakéták; 150 orosz Mi-26-os és Mi-35-ös helikopter, több mint 100 BMP-3 gyalogsági harcjármű, vagy 160 T-90-es harckocsi.

Izrael új légi támaszpontot épített ki az ország déli részén a Negev-sivatagban Nevatimnál. A Hezbollah elleni 2006-os háború tanulságai 2008-ban is éreztették hatásukat. Mivel a katonai vezetés a haderő kiképzettségében is bizonyos hiányosságokra mutatott rá, amelyeket a stagnáló védelmi kiadásoknak tulajdonítottak, e téren a költségvetés GDP-arányos növelését (évi 1,3–2,5%) hajtották végre. Ennél jelentősebb lépés volt, hogy az új amerikai külföldi katonai segélyszerezés keretében a következő tíz évben Izrael 30 milliárd dollár segílyt kap majd, ami 25 százalékos emelkedés az előző évtizedhez képest.

Az izraeli védelmi erő a 2008 és 2012 közötti időszakra új haderő-fejlesztési tervvel is előállt Tefen 2012 néven. Ebben négy háborús forgatókönyvre készülnek: hagyományos háború Szíriával, rakétatámadás Iránból, instabilitás a szomszédos mérsékelt arab államokban, és aszimmetrikus terrorista- és rakétatámadások. A megfelelő felkészülés részét képezi, hogy a korábbi elképzelésekkel ellentétben a Tefen 2012 szerint nem csökkentik a szárazföldi erők létszámát. Haditechnikai eszközök terén az új beszerzések között szerepelnek Namer gyalogsági harcjárművek, Stryker páncélozott járművek, Merkava-4 harckocsik, taktikai UAV-ok stb. A légierő a korábban tervezett 100 Joint Strike Fighter helyett csak 25 repülő-

gép megvételét tervezi AH-64D Apache helikopterek mellett.

A szubszaharai Afrika

„Szubszaharai Afrika alacsony stratégiai értékű a jelentős nyugati hatalmak számára, mivel politikai-katonai téren Irak, Irán, Afganisztán és Észak-Korea, valamint a transznacionális iszlámista terrorizmus köti le a figyelmüket” – állapítják meg a Military Balance elemzői. A sajnálatos módon már „megszokottá vált” konfliktusok – Szudán és Darfúr, Szomália, a Kongói Demokratikus Köztársaság, vagy Eritrea – esetében 2008-ban is csak az erőszak intenzitása és megjelenési formái jelentettek változást. A legtöbb esetben még a nemzetközi békefenntartó vagy válságkezelő műveletek ellenére sem volt tapasztalható valódi előrelépés.

Az ENSZ, az Afrikai Unió és az Európai Unió sem külön-külön, sem együttesen nem volt képes stabilizálni Darfúrt, biztosítani a több tízezer menekült hazatérését, vagy akár folyamatos ellátását. Az UNAMID Szudánban vagy az EUFOR Csádban néhány száz fős kontingensükkel nem képeznek elég erőt ahhoz, hogy hatékonyan elláthassák feladatukat.

Szomália bukott állammá válásával, belső instabilitásával és a nemzetközi tengeri kereskedelmi útvonalak veszélyeztetésével kapcsolatban az elemzők már kiemelik, hogy a kalózkodás nagyobb súllyal esik a latba, mivel a fejlett államok érdekeit is erősen veszélyeztetik az Ádeni-öböl térségében. Az Egyesült Államoknak – mint arról korábban már volt szó – két területen fűződnek stratégiai érdekei a szubszaharai Afrikához: biztosítani kell a zavartalan szénhidrogén-hozzáférést a Perzsa (Arab)-öböl térsége felé, és fel kell számolni a

szélsőséges iszlám terrorista támaszpontokat. Emellett fokozódó verseny alakul ki az afrikai államokban található nyersanyagokért is, elsősorban az Egyesült Államok és Kína között. Nem véletlen, hogy Kína adta az UNAMID első nem afrikai uniós katonáit (135 műszaki katona), míg 2008 végére több mint 1500 kínai katona, rendőr és megfigyelő vesz részt különböző békefenntartó missziókban Afrika-szerte.

Ugyancsak az erőforrásokért és a belőlük származó jövedelemért robbant ki fegyveres belső harc Nigériában, ahol valódi „olajháború” dúl különböző fegyveres lázadó csoportok között. Ilyen körülmények mellett nem véletlen, hogy az Afrikai Unió közel 6500 fős készenléti kontingenst kíván felállítani. Ismerve az erősen korlátozott forrásokat, a 2010-re tervezett bevetettség több mint kérdésesnek látszik.

Közép- és Dél-Ázsia

Afganisztán és Pakisztán kapcsán Közép-Ázsia 2008-ban is a világ figyelmének egyik hangsúlyos pontja volt. Pakisztánban kilencévnyi katonai uralmat követően 2008 őszén törvényes választásokkal került hatalomra az új elnök, Ászif Ali Zardári. Elődjétől azonban számos, egyre súlyosbodó problémát örökölt, elsősorban az afganisztáni határ mentén fekvő törzsi területeken. Zardári elsődleges feladata az itteni iszlámista fegyveresek megfékezése lett, ugyanis a határon átnyúló pastu törzsi és iszlám vallási kötelékek tették lehetővé, hogy a dél-afganisztáni tűzfészek utánpótlást kapjon. Ezért az amerikai stratégia úgy módosult, hogy a pakisztáni menedékeket is támadják. Július végétől október közepéig 15 nagyobb légitámadást hajtottak végre dél- és észak-vazirisztáni célpontok ellen, miközben az első ismertté vált szá-

razföldi műveletre szeptember 3-án került sor. A fokozódó és terjedő erőszak kiemelkedő eseménye volt a szeptember 20-i bombatámadás az iszlámábádi Marriott Hotel ellen, amelyben a cseh nagykövet is életét veszítette. Eközben Pakisztán folytatta a megszokott fegyverkezést: F-16-os repülőgépeket és AH-1F Cobra helikoptereket vettek az Egyesült Államoktól, FC-20 és JF-17/FC-1 repülőgépeket Kínától.

Afganisztán 2008-ban a nyugati hatalmak katonai képességeinek próbakövévé vált, ahogy azt az áprilisi bukaresti NATO-csúcson is deklarálták. Októberben vetettek be először ISAF-erőket kábítószer-ellenes műveletben, míg a csapatok Délkelet-Afganisztánban folyamatosan harcban álltak a felkelőkkel. Az instabil biztonsági helyzetet jól példázza, hogy a fővárosban, Kabulban két jelentős merényletet is végrehajtottak (a Serena Hotel és az indiai nagykövetség ellen). Az értékelés az afgán nemzeti biztonsági erők létszámát 60 000 fő körülire becsüli 2008 közepére, ami még jóval elmarad a 2010-re célként kitűzött 80 000-től.

India és Pakisztán kapcsolatában az öt éve meghúzott fegyverszüneti vonal újbóli kölcsönös megsértése keltett feszültséget Kasmír kapcsán. A feszültség növekedése következtében június és szeptember között Jammu és Kasmír területén a legnagyobb függetlenséget követelő megmozdulásokra került sor 1989 óta. Eközben India-szerte sorozatos terrortámadások történtek július végétől Bangaloreban, Újdelhiben stb.

India a közeljövőben haderejének jelentős fejlesztését tervezi, amelyből mind a külföldi fegyvergyártók részesednek, mind a hazai fegyvergyártást lehet fejleszteni: 2009 és 2013 között a fegyverbeszerzések jelenlegi 35 milliárd dolláros keretét a háromszorosára kívánják növelni. Ebben

az Egyesült Államok akar az egyik legjelentősebb partner lenni, amit elősegít a 2008 októberében aláírt bilaterális nukleáris technológiai egyezmény is. Szóba kerültek többek között C-130J Hercules szállító repülőgépek és DCN Thales Scorpene tengeralattjárók is.

Emellett természetesen az orosz fegyverpiac is jelentős szeletet tud kiharítani magának: T-90-es harckocsik és MiG-29-es repülőgépek érkeznek Indiába a korábban Admiral Gorskov névre hallgatató leselejtezett orosz repülőgép-hordozóval együtt, amely a tervek szerint felújítva és modernizálva Vikramaditya néven 2012-ben áll rendszerbe Indiában. 2009 szeptemberére pedig két Akula-II nukleáris meghajtású vadász-tengeralattjárót vár az indiai haditengerészet. Említést érdemel még a 2008 február 26-i rakétateszt, melynek során a 700 km hatósugarú Sagarika rakétát próbálták ki sikeresen, ami a továbbiakban a saját fejlesztésű tengeralattjáró-fedélzeti rakéták prototípusa lehet.

Kelet-Ázsia és Ausztrálázsia

A kínai haderő fő feladatai a tavalyi évben elsősorban belső tevékenységből álltak: a természeti katasztrófák, a tartományi lázongások és az olimpia biztosítása széles körű és új típusú feladatok elé állította a biztonsági erőket. Januárban a téli viharok okozta humanitárius veszélyhelyzet elhárítására kellett bevetni katonák százazreit Dél- és Közép-Kína területén, majd májusban egy 70 000 áldozatot követelő pusztító földrengés következményeinek felszámolásában vettek részt. Ezek a feladatok a korábban „munkaerő-intenzív” haderőtől magas fokú mobilitást és rugalmasságot követelt.

Mindennek az volt az előfeltétele, hogy az ország nemzetközi környezete az év első felében nyugodt volt: még a Tajvannal fennálló konfliktus is nyugvóponton állt a tajvani politikai vezetés váltása miatt. Tajvanon a Ma-adminisztráció több mérsékelt lépést tett annak érdekében, hogy a Kínai Népköztársasággal csökkentse a feszültséget – például az új Hsiung Feng rakéta hatótávolságát, noha az eredetileg 2000 kilométerre volt tervezve, 600–800 kilométer közé redukáltatta, így azok már nem jelentenek fenyegetést Pekingre. Ezzel párhuzamosan készülnek a tervek, amelyeknek értelmében 2013-ban Tajvan áttérhet a teljesen önkéntes haderőre, akár 40–70 000 fő közé csökkentve a haderőt a jövőben.

A kínai katonai tevékenység fontos elemét képezték a belföldi katonai „rendfenntartó” és „terroristaellenes” műveletek Tibetben és az ujgur területeken, valamint több új technológiai kísérlet (például 17 műhold pályára állítása az év folyamán). A védelmi költségvetésről nehéz képet alkotni a pekingi hivatalos adatok alapján, hiszen azok közel sem tükrözik a valóságot. A Military Balance elemzői az amerikai védelmi minisztérium kongresszusi jelentésére hivatkozva úgy becsülik, hogy a valós kínai védelmi költségvetés a két-háromszorosa lehet a Peking által közzétettnek. Éppen ebből eredően az elemzők által közölt becslések sem tűnnek kellően megalapozottnak.

A két Korea viszonyában a keményvonalas politikai vezetés hatalomra kerülésével ismét romlott a helyzet. Dél-Korea ugyan 2020-ig tartó haderőreformot hirdetett meg, azt azonban a romló gazdasági adottságok bizonytalanná teszik. A két tényező együttes hatásaként valószínűsíthető, hogy a reformban meghatározott haderőcsökkentés (680 000 főről 500 000 főre) 2020-ról legalább 2025-ig tolódik.

Japán esetében a 2008-as év szintén a korábbi lendület visszafogásáról szólt – ezúttal politikai akarattól vezérelve. Míg korábban Abe miniszterelnök erőteljesen a kínai befolyás növekedésének visszaszorításán és a japán–amerikai stratégiai szövetség megerősítésén dolgozott, addig utóda, Yasuo Fukuda csak a kapcsolat fenntartását tartotta szem előtt. Ettől függetlenül a Japán Önvédelmi Erők képességeit lassan, de biztosan tovább fejlesztették, majd 2008 szeptemberében első nukleáris meghajtású hajóként a George Washington repülőgép-hordozó behajózott Yokosukába.

Délkelet-Ázsiában Ausztrália szerepe meghatározó, hiszen védelmi költségvetése önmagában akkora, mint a szomszédos Indonézia, Malajzia, a Fülöp-szigetek, Szingapúr és Thaiföld védelmi kiadásai együttesen – sőt 2017/2018-ig évente további három százalékkal kívánja növelni ezen kiadásait. Az elemzés emellett 2009 tavaszára-nyarára jelzi előre a 2008-as Védelmi Fehér Könyv nyilvánossá tételét, amelyben minden bizonnyal már szerepel a jelenleg is jelentős nemzetközi szerepvállalás folytatása (a Közel-Kelet térségében 2080, Afganisztánban közel 300, Kelet-Timorban 750 fő) és a folyamatban lévő fegyverbeszerzési programok (például F–18F Super Hornet repülőgépek).

A Military Balance 10–12. fejezetét leginkább rövid „gondolatébresztő” esszék-

nek, eszmefuttatásoknak tekinthetjük, amelyek aktuális védelempolitikai kérdésekhez kapcsolódnak. A 10. fejezet szerkesztése lehetne az ázsiai trendeket bemutató fejezetnek, és a csendes-óceáni államok védelmi szektorainak főbb haditechnikai fejlesztéseit, védelmi ipari „húzóágazatait” tekinti át. A 11. fejezet a hatvanéves ENSZ-békefenntartás elméleti hátterét villantja fel, kiegészítve a kiadvány bőséges adatállományát a folyó műveletekről és az egyes tagállamok szerepvállalásáról. Végül a 12. fejezet egyenesen átvezetés a kötet következő részéhez: egyes nem állami (terrorista, szeparatista, szervezett bűnözői) szervezetek 2007/2008-as tevékenysége alapján fogalmaz meg általános trendeket, amit az e kategóriákba sorolható szervezetek rövid, táblázat formátumú felsorolása követ.

Összességében elmondható, hogy a Military Balance, 2009 a megszokott magas színvonalon kínál tájékoztató lehetőséget a nemzeti és nemzetközi védelempolitika hátterét megismerni vágyó olvasónak. A nagy mennyiségű, rendezett és áttekinthető formában rendelkezésre bocsátott információ és adat szinte kínálja az elemzés, összehasonlítás és értékelés lehetőségét, mellyel minden bizonnyal sokan fognak élni – a 2010-es kiadás megjelenéséig biztosan. ■